

DE PIJPENVERZAMELAAR VAN KLAAS; EEN ANEKDOTE

door Arnold Carmiggelt

Niet alleen de geschiedenis van kleipijpen maar ook de geschiedenis van pijpenhistorici en -verzamelaars is een studieobject, dat zo nu en dan in pijpelogische publicaties belicht wordt. Onlangs kreeg ik een boek in handen, waarin een anekdote, over een pijpenverzamelaar, was opgenomen die ik U niet wil onthouden.

In dit boek 'Nederland en zijne bewoners' (1876) beschrijft de auteur Edmondo de Amicis zijn reis door Nederland in 1873 en noteert nauwkeurig hetgeen hij heeft gezien en gehoord. Wanneer deze Italiaan een beschrijving van Rotterdam geeft, merkt hij ook het een en ander op over de rookgewoonten van de Nederlanders en hij geeft tevens een anekdote weer, die Rotterdammers hem verteld hebben en over een pijpenverzamelaar gaat.

"Maar wat mij het meest verwonderde was, dat op dat uur alle personen die ik ontmoette, heeren en burgerluidjes, mannen en knapen, een sigaar in de mond hadden. Die onzalige gewoonte van 'wakende te droomen', zooals Emile Girardin het noemde toen hij het rooken den oorlog aandeed, speelt zulk een belangrijke rol in het leven der Nederlanders, dat het noodig is er opzettelijk over te spreken.

Het Nederlandsche volk is misschien van alle bewoners van het Noorden het volk, dat het meest rookt. De vochtigheid van den grond maakt het hun tot een behoefte, en de matige prijs van den tabak maakt het iedereen mogelijk aan die behoefte te voldoen. Om een voorbeeld te geven hoe ingeworteld die gewoonte is, is het voldoende te zeggen, dat de schippers van de trekschuit, die de water-diligence van Nederland is, den afstand meten naar het rooken. Ze zeggen b.v. niet dat deze of gene stad zooveel mijlen ver is, maar zooveel pijpjes. Wanneer men in een huis binnenkomt, wordt u door den gastheer, na de eerste begroeting, dadelijk een sigaar aangeboden; wanneer ge vertrekt geeft hij er u nog een, soms een stuk of wat, meê. Op straat ziet men menschen, die een sigaar aansteken aan het nog brandende stompje van de vorige, zonder een ogenblik stil te staan, alsof ze evenmin een minuut van den tijd als een mondvul rook missen kunnen. Velen slapen in met de sigaar in den mond, steken haar op, als ze gedurende den nacht wakker worden, en 's morgens dadelijk weer, eer ze nog een voet buiten het bed gezet hebben. Een Nederlander, zegt Diderot, is

een levend fornuis, en het schijnt inderdaad dat het rooken een onmisbare levens-functie voor hem is. Velen beweren dat al die rook hun verstand benevelt. Maar met dat al, zooals Esquiros terecht opmerkt, als er één volk is, dat een scherp en juist verstand heeft, dan is 't het Nederlandsche. Ook moet gezegd worden, dat in Nederland de sigaar geen aanleiding tot nietsdoen is, noch een middel om 'wakende te droomen'. Integendeel, iedereen doet zijn zaken, terwijl hij met een regelmatigheid als van een stoompijp zijn witte rookwolkjes uitblaast. En de sigaar, in plaats van een uitspanning te zijn is een prikkel en een hulp tot het werk. 'De rook' - zeide een Hollander tegen mij - 'is onze tweede adem', en een ander gaf me deze definitie van een sigaar: 'de zesde vinger van de hand.

Nu ik toch over den tabak spreek, zou ik wel lust hebben het leven en sterven van een fameus Nederlandsch rooker te verhalen. Maar ik ben wel ietwat bang voor het schouderophalen van mijn Hollandsche vrienden, die, toen ze mij dit verhaal deden, zich terecht beklagden, dat de vreemdelingen die over Nederland schrijven, belangrijke en eervolle zaken overslaan, om zich met zulke malle grappen bezig te houden. Doch hoe 't zij, die grap vind ik zoo eigenaardig, dat ik haar niet in de pen kan houden.

Er was dan eens een rijk heer uit den omtrek van Rotterdam, Van Klaas geheeten, in de wandeling 'grootvader Van Klaas' genoemd, daar hij zeer oud was. Het was een rijk man, en de overlevering voegt er bij, dat hij zijn fortuin gemaakt had als een eerlijk koopman, in Indië, en dat hij zachtzinnig van aard en goed van inborst was. Uit Indië teruggekeerd, had hij zich een prachtig paleis bij Rotterdam laten bouwen, en in dat paleis had hij een museum bijeengebracht van alle soorten en vormen van pijpen, die de zon aanschouwd had, uit alle landen en alle tijden, van de pijpjes, waar de oude barbaren hennep uit rookten, tot de prachtige pijpen van meerschium en amber met figuren en goud, die in de fraaiste winkels van Parijs prijken. Zijn museum stond voor bezoekers open en aan ieder die het bezocht, gaf mijnheer Van Klaas, na zijn uitgebreide rook-geleerdheid gelucht te hebben, de zakken vol met sigaren en tabak en bovendien een catalogus van het museum in fluweel ingebonden.

Mijnheer Van Klaas rookte anderhalf ons tabak per dag en stierf in den ouderdom van 98 jaren, zoodat, als men rekent dat hij met zijn achttiende jaar begonnen is, hij in den loop van zijn leven 4383 kilogram tabak opgerookt heeft. Trouwens hij deed zich bij zijn dood kennen als een niet minder groot

rooker dan bij zijn leven. De overlevering heeft de bijzonderheden van zijn uiteinde bewaard. Hem ontbraken nog weinige dagen om zijn 98e jaar vol te maken, toen hij voelde dat zijn einde nabij was. Hij liet zijn notaris komen, die óók een echte rooker was, en zonder verderen omhaal zeide hij: 'Notaris, laat ons mijn pijp en de uwe stoppen; ik ga sterven'. De pijpen werden gestopt en opgestoken, en mijnheer Van Klaas dicteerde zijn testament, dat later in gansch Nederland beroemd is geworden.

Na over een groot deel van zijn vermogen beschikt te hebben ten voordeele van bloedverwanten, vrienden en godshuizen, dicteerde hij verder het volgende:

'Ik wil dat alle rookers van het land genoodigd worden op mijn begrafenis, bij oproeping in de couranten, brieven, circulaires en alle mogelijke middelen. Elk rooker, die aan de uitnoodiging gehoor geeft, zal tien pond tabak en twee pijpen ontvangen, waarop mijn naam, mijn wapen en de datum van mijn dood geschreven moet zijn. De armen van de buurt, die mijn lijkkoets volgen, zullen elk jaar, op mijn sterfdag, een groot pak tabak ontvangen. Al wie de begrafenis bijwonen, moeten, wanneer ze deel willen hebben aan de toegesegde voordeelen, zonder ophouden gedurende al den tijd dat de plechtigheid duurt, doorrooken. Mijn lijk moet gelegd worden in een kist, die van binnen bekleed is met het hout van mijn oude sigaren-kistjes. Op den bodem van de kist moet een doos met franschen, zoogenaamden caporal-tabak en een pak van onzen ouden Hollandschen gelegd worden. Aan mijn zijde moet mijn lievelingspijp liggen met een doos zwavelstokken.... daar men nooit weet wat er gebeuren kan. En wanneer mijn lijkbaar op het kerkhof is aangekomen, moeten alle personen van den stoet, eer ze heengaan, er voor defileeren en de asch van hun pijp er over uitschudden'. De uiterste wil van mijnheer Van Klaas werd nauwkeurig ten uitvoer gelegd. De begrafenis was prachtig, en de ganse stoet was in een dichte wolk van rook gehuld. De keukenmeid van den overledene, Geertrui, aan wie haar heer een aanzienlijk jaargeld vermaakt had, op voorwaarde, dat ze haar hardnekkigen afkeer tegen den tabak overwon, liep mede achter het lijk met een papier-cigarette tusschen de lippen; de armen zegenden de nagedachtenis van zulk een milddadig heer, en door het gansche land klonk zijn lof, gelijk zijn naam nog heden allerwege bekend is".

Uit: Amicis, Edmondo de. Nederland en zijne bewoners. Leiden, blz.52-55, 1876